

karlen have, sagde konen, som holdt mere af karlen end af sin mand (skallen blev regnet for en ringere fisk) (Mors 1807; 2), siden fortalt som foregået i Torsted, Tåning m.fl. steder (3) sml. skulle s. 230.

Skæmtesagn »Flire og aborre« (4).

En kone i Lønborg var heks og kunne komme små skaller på stegepanden og forvandle dem til store aborrrer (5). I aborrreren kan der være en nylig slugt og ufordøjet fisk, hvis gravid kvinde spiser den aborterer hun (6).

Talemåder: skyde ryg som en aborre (7), fange en aborre = falde og stikke armene i vandet (Lolland; 8).

Børneleg: der slås kreds om én, som er aborrreren, og man synger: »Aborrreren svømmer og garnet går i stykker, hvor den ser hul, dér smutter den ud«; en i kredsen råber: der er hul! og aborrreren skal så prøve at bryde igennem (9).

LITTERATUR: (1) 464 5,158; (2) 669 95; (3) 423; (4) 131 3; (5) 464g ny rk. 6,229; (6) 464 4,1879, 361; (7) 472b 1,3; 464c 601; (8) 388; (9) 464i 230.

PROSA OG POESI

En lille aborre med smukt tigret skind og misundelsesværdig rundryg *H. C. Andersen*, *Dryaden* (1868).

Få fisk har så skønne farver som aborrreren, dens hale, dens finner og alle de underlige strimer som sirlige kantebånd hen over dens buede sider. – Aborrreren var at sammenligne med dens [åens] værdige borgermænd, der foragtede al leg og bevægede sig i adstagede buer, hvor vandet var dybt og fuldt af mystik. Aborrreren gik i dybden, der var noget filosofisk ved hele dens apparition, også filosofiens krumme ryg var dens (a). En aborre stak en tvær mund og et par grønne øjne op over vandspejlet for atter at forsvinde med krum ryg i dybet (b) *Jeppes Aakjær* (1).

Det er aborrrerne, søens marodører, der jager, forenet i storflok ligesom soldater i en hær følger de, den ene række over, ved siden og bag den anden ... svinger så alle på en gang – og går fra den lange, lidt pladstagede marchkolonne over i fylkingens kompakte formation. Et nyt signal, uhorligt, umærkeligt for andre end dem, og atter formeres i rask tempo den smalle, letglidende jagtkolonne *Svend Fleuron* (2).

Aborrreren vifted sin kløftede svans · sagte til takten af langalgens dans *Jeppes Aakjær* (3).

Iljitsch Johannsen, Aborre (4).

LITTERATUR: (1) a 937p 137f; b Vadmelsfolk (1900); (2) 222j 40f; (3) 937g 189; (4) 410b 69.

Hork, *Acerina cernua*

Ligner en lille aborre, men har to sammenhængende rygfinner og ingen mørke tværbånd. Bundfisk i søer.

– Danmarks Dyreverden 4, 132f.

Hork(e), gammeldansk d.s., måske beslægtet med harke 'stor rive' og navnet skyldes da fiskens ru (takkede) skæl (1).

Som persontilnavn *Hork* 1200-t og 1600-t (eller til jysk hork 'lille dreng') (2).

Kulbars 1622-1763 (3), *kulbasse* 1649 (3a), *stikborre* o. 1700 (4), *farrike* og *stibling* 1763-1804 (5), *sandknægt* Ringkøbingegnen 1838 (6), *kullerbus* Haderslev Dam (7).

Den spises af mange som en delikatess (MSjælland 1791; 8), giver en god og velsmagende suppe (1802; 9).

Spises nu sjældent, men bruges som agn for ål (10); i Haderslev Dam blev nogle år fisket 20 t hork til ørredfoder (11).

Drage eller trække hork i land = snorke (o. 1700ff) (12).

LITTERATUR: (1) 659 8,455; 7,833; (2) 363 1.1, 467; (3) 434 2,655; 693b 1,1763,650; (3a) 356 8; (4) 170 1909,58; (5) 693b 1,650; 439b 191; (8) 472b 1,44f; (7) 830 262; (8) 57 124; (9) 418 260; (10) 756 1,1915,98; 662 1,53; (11) 830 262; (12) 903 2,1802,633; 464 6,1883,279; 794 2,108,235.

Tobis, *Ammodytes, Hyperoplus*

Små slanke overfladefisk med spidst hoved og ingen bugfinner. Den 15-20 cm lange TOBIS eller SANDGRÆVLING, *Ammodytes lancea*, er grøn med hvide sider, rygfinnen danner en lav bræmme langs næsten hele ryggen; alm. ved vore kyster. TOBISKONGEN, *Hyperoplus lanceolatus*, bliver 20-35 cm, har kortere rygfinne og en sort plet på hver side af snuden. Fiskere skelner ikke mellem sandgrævlung og tobiskonge.

– Danmarks Dyreverden 4, 209-13.

Tobis, ældre nydansk d.s., 1710 Tobias, fra tysk; i

den apokryfe Tobits Bog 6, 9 står, at Tobias helbredte sin brud og fader med indvoldene af en fisk (1), navnet måske fordi man mente fisken er blind (2), iflg. Tobits bog kunne fiskens galde fjerne hvide pletter på øjnene. *Tobiskonge* o. 1850ff (3); *tos* (udtalt med langt o) jyske østkyst 1823 (4), *tops(er)* Kerteminde (5), *tobbenopse* Rye i Voldborg h., Sjælland (6).

Sandgrævling 1763ff (7) fordi den graver sig ned i sandet jf. *sandål* o. 1700ff (8), *sneg(e)l* og *snævel* Thy 1802, o. 1850 (9), *snevling* Holmsland o. 1890 (10); *hyldebøsse* Nyborgeggen o. 1850 (11), *storje* Bornholm 1875 (12).

Færøerne: *nebbasild* 'næbsild', meget lille: *lunðasild*; Grønland: *putooruttok*.

LITTERATUR: (1) 659 24,84; (2) 434 4,411; (3) 472b 3,576 (ved Kattegats kyster); (4) 865 2,374; (5) 910d 260; (6) 388; (7) 693b 1,647 (Jylland); 659 18,733; (8) 659 18,717; 903 6,1848,116; 936 46; 212c 3,159; (9) 936 46; 472b 3,576; (10) 464d 8; (11) 472b 3,576; (12) 635 2,21.

ANVENDELSE

Graves ved ebbe op af sandet med en jerngreb, spises stegt og er for nogle en delikatesse (1763; 1), spises vistnok kun i København og dér kun sjældent (o. 1850; 2).

Jyske bønder bruger sandgrævlingen som madning (1763; 1), den fanges ved Skagen med et særligt vod og bruges som agn for kuller (1787; 3) og hornfisk (1859; 4), fiskes i Vendsyssel med tobisvod kun for at skaffe agn til bakkefiskeriet (1828; 5), fanges med smågarn i havstokken (Thy), graves på Fanø op af sandet (6), er agn for laks (7), torsk og ål (Bornholm; 8).

Man blev i 1953 opmærksom på, at tobis er en velegnet industrifisk til fabrikation af fiskemel og -olie; med et specielt net udviklet af danske fiskere drives nu tobisfiskeri i stort omfang, der landes årligt mellem 100.000 og 350.000 t.

LITTERATUR: (1) 693b 1,647; (2) 472b 3,501f; (3) 651 182; 675 64 (Holmsl. klit); (4) 805b 9; (5) 94 297; sml. 202c 4,179; (6) 936 44,46; 464d 8; 212c 3,815; (7) 928 2,180; (8) 84 1,89.

Fjæsing, *Trachinus draco*

25-40 cm slank, sammentrykt fisk med gul- og grønpletlet hoved, grønbrun ryg, gule og brune striber på siderne og en sort plet på forreste rygfinne. Pigstråler på denne finne og en pig på gællelåget har forbindelse med giftkirtler, stikket er smertefuldt og kan give langvarig betændelse. Fjæsingen er den eneste giftige fisk i vore farvande og mest alm. i Kattegat omkring Læsø og Anholt. – Danmarks Dyreverden 4, 214f.

Fjæsing, ældre nydansk (1594ff) fersing, fiersing, fjerdsing etc. (1), *ffjæser* Kerteminde (2), oldnordisk fjorsungr, som persontilnavn Fiarsung, Fjersing, Fiærisingh, Fyersingh brugt allerede fra midten af 1100-t (3); navnet henføres til indoeurop. perk-, prek- 'spættet, broget' jf. græsk perknos 'mørk', latin porcus 'fisk med piggede finner' (4). Indgår i stednavnene Fjæsingrevet 1802 ved Læsø (5), Fjæsingjord Ørsted s. Randers a., opkaldt efter en ejer med tilnavnet Fjæsing (6).

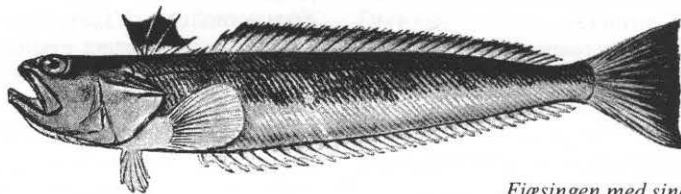
Stenbikker o. 1700-1800 (7) fra tysk, *dragefisk*, -hoved 1906 (8), *Petermand* 1802 (9), *niprikker* Strynø, har på hver side ni sorte prikker (10) sml. lampret s. 184, *smedesvend* Storebælt 1875 (11); *helvedsfisk* og *havets hugorm* (12).

LITTERATUR: (1) 434 1, tillæg 59; (2) 910d 264; (3) 232 77; 363 2.1,266f; (4) 626 96; (5) 277 72; (6) 156 18.2,48; (7) 659 21,180; (8) 659 3,905f; (9) 418 341; (10) 388; (11) 635 2,285; 388 (Korsør); (12) 803a 4.

STIKKET

Lægen Johann Valentin Wille fortæller:

»Da jeg i året 1674 spadserede ved stranden ved Abrahamstrup [nu Jægerspris] hørte jeg en høj hyl genlyde over hele kysten. Dens ophavsmand var en fisker, som sammen med sine pårørende klagede over at skulle miste sin hånd, idet han mente, at den snart skulle sættes af ... Da jeg spurgte om grunden dertil fortalte han mig, at der ved disse kyster hyppig fandtes en fisk, som beboerne kalder *fjøsing*, og som også var en velsma-

Fjæsingen med sine giftige pigge og torn.